

I GOSPAR NIKŠA MATOV

ODGOVOR

A. LIEPOPILIA

Župnika Stonskog

NA

NEŠTO O NAŠIM STVARIMA

ZADAR
Brzotiskom „Narodnoga Lista."
1885

Knjige kod tiskarne „Narodnoga Lista“

u Zadru.

Pavlinović.	„Pjesme i Besjede“	f. 1 : —
„	„Misao hrvatsko i misao srbska u Dalmaciji.	„ 0 : 35
„	„Hrvatski Razmišljaji	„ 0 : 35
„	„Hrvatski Razgovori“ IV. izd.	„ 0 : 60
„	„Svete Mise“ što se pjevaju po hrvatskih županah	„ 1 : —
„	„Besjeda na 7.stogodišnjicu Sv. Frane u Sinju 4 listopada1882	„ 0 : 25
„	„Besjeda svojim biračim kotara Imotskoga“ 1870	„ 0 : 25
„	Ista besjeda prevedena talijanski po G. L. B..	„ 0 : 25
		0 : 26
		0 : 25
		0 : 25
		0 : 25
Vojn		0 : 25
		0 : 35
A. Šu		0 : 55
		0 : 35
		0 : 10
		0 : 25
		1 : —
		0 : 15
K. Li		
S.		35

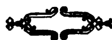
I GOSPAR NIKŠA MATOV

ODGOVOR

A. LIEPOPILIA
Župnika Stonskog

NA

NEŠTO O NAŠIM STVARIMA

ZADAR
Brzotiskom „Narodnoga Lista."
1885.

„Narodni List“ izdavatelj.

I.

Ima tomu godinâ da nepristrano čitajuć, uprav ti se zgadi, vidivši koliko se laž i potvora ukopitila: i kako su neke novine pošto po to ustale da ozlogase uzor-pošte njakoviće, vrle domorodce, naše brčne prjanice prečastnog Don Miha, Buzolića itd. Božjom se pomoći i njihovom požrtvovnom radnjom dotle stiglo bilo da smo mogli rieti: eto ćemo se mira naužívati! Autonomaši propali, Split se predao, vcdje jim otišle u nepovrat, uhvatilo se divno narodno kolo, selo do sela, grad do grada, obćina do obćine, pohrvatile se škole, listovi se preodjenuli; eto dodje nam hora žetve: kad pohmiljeli zemljakovići, izlèćeli Srbi, izlegla se omladina, nastupili srbo-katolici, podigli se debeli kumovi pomiritelji, iznijeli se nekakvi srbski interesi, stali zemlje dieliti kô pogaču, nagnuli noge pružati i preko bielja, okrenuli ljubiti i grliti dotadašnje ljute dušmane autonomaše; pak udri da se šara crnim po bielu, pak udri da se dreči na lažne-proroke, na veliko hrvate, na zaklete srboždere, na crnu četu: tu se hodočašću podmetale lukave namjere; tu se kudila nasilna propaganda novog Torquemade Štadlera; tu se grdio Strosmajer kako da je on ustao podkopati Srbe, tu se srbski vladiko na vukove razvikali: u kratko sve se je zamrsilo, sve otrovalo, sve pogubavilo, svega je na pre-

tek bilo a laži najviše: „dà laži, jer u laži sloge nije, te dok „Srbski List," koji nosi vienac nevjerovnika, kaže da sa srbstvom nema šta činiti vjera, „Draškov Raboš" viče: naša je crkva narod, a vjera narodnost; čim je Ljubiša „Orlu" bio vazda smjeli i vješti branič svoga srpskoga roda i zavičaja, čim ga po „Orlu" život uznosio po idealnim čistijim sferama, kako Bjelanović tvrdi on je vodio politiku od dana na dan praktičnu; dok je „Slovinac" žalio izdajstvo Bukovičana, do neba uzvisivao Strosmajera, „Srbski List" u tom je izdajstvu sebi kolievku našao, a na Strosmajera navalio kô bjesomučnik; a tko bi sve nabrojio laži i potvore, koje ipak pobijaju njihovi ortaci? Meni do toga nije, nego jer je i gospar Nikša Matov Gradi vlastelin Dubrovački i ciambellano napao na prečastnog Pavlinovića, i reko neke preko puta; i ja kako Dubrovčanin potomak poštene dubrovačke obitelji odbijam to napadanje, te eto me da gosparu Nikši Matovu po koju odgovorim.

Prije ću svega dakle vjerno iznieti njegove rieči. On piše: (Vidi *Nešto o našim stvarima* u „Slovincu" br. 36 p. g.)

„Ideja velike Hrvacke, osobito kod nas, još nesadruženih stvarno ni s malom (?) nema razložitog smisla, velika je sanjarija i prosti anakronizam. Ona se nebi dala izvesti no jedino putem osvojenja; a na koji način mi slabi kô što smo po sebi, pa baš i kad bismo bili združeni sa sadašnjom Hrvackom, mogli bismo mislit da osvajamo zemlje prostranije i jače od naše, te koje neće nikad biti sklone da se puste osvajati, da zamjene svoje staro ime sa našim, ni da se nama potčine? Ko da bi nam to dozvolio? Gdje su nam sile u tu svrhu? Stavi da bi nam se i dalo izvršiti našu namjeru sa silom Austrije, što je puno nevjerojatno, a dozvolom Magjarâ što je još nevjerojatnije; koji bi se slobodoumni i pošteni domorodac mogao tim uspjehom veseliti, pošto duh vremena i razvijena pamet ljucka teži da razmetne ili bar ublaži otrovne posljedice prošlih osvajanja, a kamo da bi nametali dojdućim pokoljenima novo

proklestvo posve slične pošasti? Dosle opisanoj stranci pripada nesrećno jedan zbilja čestiti sin našega Slavenskoga puka. Priroda ga bogato obdari čeličnim značajem, velikodušnom ćudi, oštrom pameti a smjelosti rijetkom. On sigje sa dalmatinskih brda, mlad se zapopi; putova po širokom svijetu, mnogo vidi, mnogo nauči; ali još više zadrži od prirodjenog mu kamena i brda; najrazličnija ponjatija iz raznovrsnih knjiga skupa sa načelim papinog silaba na ključeve uzavreše u vatrenoj mu glavi, te iz nje prekipiše u čudno pretvorenu, šarovitu čorbu. U strogo ograničenoj hrvaštini ugleda jedini spas vjeri katoličkoj na slavenskom jugu, pa napisa neke zlokobne razgovore, po kojim bi Hrvati imali se djelit za uvijek od Srbâ, pa tim se strašno ogriješi proti zdravom razumu, pade do državnog bezumlja i do prave veleizdaje proti čisto narodnoj ideji. Toli daleko zaniješe strasti inače odličnog muža! S istog uzroka prem da u privatnom životu niko mu ne može što ozbiljna prigovarat, ipak se mora opazit kako, u državnoj i književnoj borbi često prekoraca granice istinitosti i zamjenitog ćudorednog povjerenja, što tim biva pogibelnije što mu se to dogagja valjda nehote a da se sam ne osjeti. No zašto pomame i bruke? Katoličeskoj, ko pravoj i zbilja božijoj vjeri ne treba naših siromašnih majstorija ni da se održi, ni da se širi; ovo je neposredni posao Svemogućega, koji zna, može i hoće najbolje ga vodit. Njemu pripomagat našim ništavim silama, bilo bi smiješnije i bezumnije no kad bi šćeli malim prstom uskoriti naravni tek zemlje i svemira. Puštajmo dakle Bogu jakomu njegov vlastiti posô, a budi nam najžešća briga o sjedinjenju i koristi milog otačestva, pa nam vjera neće nigda doći sa domoljubljem u sukob. Eda bi ovo jednom priznao i gori pomenuti popo. Tad bi se zanago povratio na srećna vremena kad u bratinskoj slozi sa poštenim Sundečićem putova kroz naše zemlje da svijest narodnu bûdi. Oh, da jopet hoće uporavit, na istinitu korist puka, svoju rietku djelatnost i onu moćnu riječ kojom silno okreće du-

šama svoje braće; narod bi zafalan pregorio štetu što mu on nanese perom, te bi mu možda i sablazne „Razgovore“ oprostio!

U gospara Nikše Matova bukadar riećî, smisla malo, razloga sublizu nimalo. Načne hvaliti da prdeljuske budu što slanije, pak onda kaži o Don Mihu da je zanešenjak (jer je ideja Hrvatske sanjaria i anakronizam), da je tvrdoglavac (jer zadrži od prirogjenog mu kamena i brda), da je intolerantan (mahniti sliedbenik papinoga silaba), da je čepljuskalo (jer je svoje misli skupusio u čudno pretvorenu i šarovitu čorbu), da je laživac (jer često prekoraca granice istinitosti), da je lud (jer mu se to valjda nehote dogadja)i da je narodu perom nanio štetu a nadasve zlokobnim i sablaznivim razgovorima. Stan lagano gosparu Nikša Matov!

Ja bih rekao da je gospar Nikša Matov htio navedenim riečima izkaliti svoju plemenitu srčbu na paprenog Don Miha, kojoj srčbi uvriedjeno njegovo srdce našlo je neško oduška u zakopanoj brošurici „Kako se zoveš,“ te mu se osvestiti radi ujedljivog odgovora. Ali se je i gospar Nikša Matov i po drugi put prevario, te mu Don Miho može slobodno ponovno zapjevati: *kušajte presvjetli Ciambellano, vi imate dosta humora.* A ja pristavljamo i do biesa. Bilo kako bilo, eto me, da gosparu Nikši Matovu odgovorim. Da mu odvratim milo za drago, i ja ću prije svega pohvaliti što je dostojno pohvale u spomenutoj razpravici, pokudit ću što nije razložito, ili što je odveć liberalno, a donapokon nastojat ću pobijati potvore naperene na Don Miha. Neće tu biti stvari, niti ja ištem da se domognem do kakvog glasa: a eto Bogu hvala i Don Mihu nije pero još zahrdjalo, te će on sretnje i bolje.

II.

Svake je hvale vriedno nastojanje gospara Nikše Matova, da narod navrne na ispitivanje o političkom pravcu, nit je u tomu inokosan, jer davno dobra sačica spisateljâ a nadasve Don Mijo savjestno i mudro i tu mrtvu ledinu iztrapiše.

Temeljitu je istinu gospar Nikša Matov kazao narodu kad reče: „Da idemo žlje i gore ovim novim „putem ima skoro dvadeset godinâ, pa zbilja budi „fala našim zastupnicim u Zadru i u Beču, nešto „dotucasmo. Jezik nam gospoduje po učioničama; „nije, kô nekad po uredima progonjen."

Živa je istina što gospar Nikša Matov priča, i to predbacuje takoj zvanoj autonomnoj stranki. On kaže: „Ta se stranka sastavi glavno iz mutnoga ta„loga što za sobom pusti u Dalmaciji kobna i već „odavna pokvarena Mletačka vlada; robova Njemač„kom tobož ustavovjernom ortakluku u Beču" (a taj ortakluk sačinjali zgoljni liberalci!) „s podrazumlje„nim uvjetom, da njoj robuje slavenska većina u „Dalmaciji, kô što nekud voljno robova vlasteli Mle„tačkoj a u istu svrhu .... primi u naručje kô mile „posinke potalijančene birokratske Janjičare, te joj „se rado pridruže da s njom dijele i osiguraju naj„masnije agaluke .... Nje opstanku ne bijaše ika„kvog pravedna razloga e joj se namjere nuždno i „bitno opirahu svakoj zakonitoj težnji put pravilnog

„razvitka budi našega naroda, budi ukupne države; „pa pošto za doba prvog ushićenja rad slobode uve„dene ustavnim životom, naš Slavenski puk, bez „obzira na prijašnje unutrnje mržnje, složi se srećno „u krepku narodnu stranku te zadobi većinu na ze„maljskom saboru; poče odmah malaksati, a kad je„dan od nje pametnijeh vogjâ ode u Misir da tamo „pašuje, čim drugi takodjer se razigjoše na daleko „da lovorike sabrane na političkom polju sačuvaju „i navrnu na plodnija i sigurnija bilja, skoro se „razustroji, te joj se već mogu pripravljat samrtnice „svijeće. Moći će je valjda kakav od nje vogjâ, ako „mu iz ma kog razloga ustreba, galvanirat još samo „za koji čas, ali se u glavnom dâ suditi da je već „za uvijek preminula. Laka joj zemljica!“

O srbskoj stranki, nije mogao bolje pogoditi negoli je, kad reče: „Drugo nedonošće, što se pojavi „sred narodne stranke a trećim posta u cijeloj Dal„maciji jest napokon tako zvana Srpska stranka. „Ova doduše slabo misli, a krepko osjeća, služi se u „pisanju ćirilicom, u zboru najčistijem od jugosla„venskih narječja. K njoj pripadaju osobito samo „sljedbenici grčko-istočne vjere, koju pravoslavnom „nazivlju, pa i ako se ovim pridružilo nekoliko ka„tolikâ, prividno ih istočnjaci primaju na lijepe u „svoje jato da protivnike oslabe, ali ih neće nikad „ter nikad pripoznat za prave Srbe, a to što kod „njih tobož pravih Srba, vjera se i ćirilica posve sa „narodnosti zamjenjuje. Ova stranka spominje svegj „Dušanovo carstvo, i bitku na Kosovu, e još gleda „svijet kroz pjesme svoje starodavne prošlosti, pa „mori se čežnjom da tu prošlost povrati baš onaku „kakva je bila. U toliko ti pravi Srbi, odveć popla„šeni, rad sujetnih i nerazboritih težnjâ naše mudre „velehrvaštine, da tobož bolje sačuvaju svoje drago„ciene svetinje t. j. vjeru, ćirilicu i čisto narječje, „od braće se dijele, te tako nesmotreno odijeljeni „čekaju da po kakvome čudu knez Lazar se podigne „iz groba, uskrsne Dušanovo carstvo, te uzev ih za „bijele ruke uvede ih u Prizren i posjede za zlatnim

„stolom da tu bez muke i bez brige piju rajna vina „sa devet Jugovićâ, i Obilić Milošem. Da se potpuno „obrane od strahovitih Hrvata, naši Srbi izmisliše „jednu kojoj niko živ nebi se bio dosjetio; stupiše „to jest u svezu sa strankom autouomaša, zakletih „krvnika naroda slavenskog, i zavikaše svojim po-„uzdanim vogjom ćaću Bajamonti-a, koji se čudi i „skoro sam sebi ne vjeruje da još ko na bijelome „svijetu može ga cijenit politićki živim....“

„Nenaravni brak pravoslavnih dalmatinacâ.... „dokazaće svakako kako jedna velika pogreška vuče „za sobom drugu još mutniju, i kako strasti mogu „dotle zaslijepit čovjeka da se na kolac nasloni, kô „na najpouzdaniju potporu.“

Odobravamo donekle i rieči o Jugoslaviji gospara Nikše Matova, kad veli: „Ima čeljadi što zbore: „kakav je, gdje je taj narod Jagoslavenski? To je „gola izmišljotina ugrijanih glava: nije nigda op-„stojao; historija o njemu ne govori; poznamo jedi-„no Srbe, Hrvate, Bugare. To je samo neizvjesno „ime. Gdje je ikad bila kakva država Jugoslaven-„ska?... Mi svi napokon Srbi, Bugari, Hrvati ni-„jesmo li po sreći Slaveni? — jesmo. Ne živemo li „na Jugu? — Živimo zanago — Kako, kako dakle „ne opstoje Slaveni na jugu, Jugoslaveni? Na koji „način ime, koje točno opstojećoj stvari odgovara, „može biti neizvjesno? Ali pošto ime i stvar opsto-„je, s koga razloga Jugoslaveni nijesu se dosle tako-„vim imenom prozvali? S istoga do duše, s kog i „Talijanci su oklijevali toli dugo da sami sebe pri-„znadu.“ Samo opažam gosparu Nikši Matovu da Hrvati tomu su davno pristali bili, du su kušali i Ilirstvo, i Narodnjaštvo, i Jugoslavenstvo, i Slovinstvo prije našega pokojnog „Slovinca;“ a kad su vidjeli da Srbi nedadu se odmaknuti od srbskog imena, dašto nego se povratiti naravnomu narodno-državnomu imenu? Gajevo Ilirstvo, Dalmatinsko Narodnjaštvo, Jugoslovinstvo Akademije, Pavlinovićevo Slovinstvo, donapokon krparija Srbsko-Hrvatska sve se je to kušalo i prokušalo, a Srbi uvjek Srbi,

i ništa drugo nego Srbi. Bivši tako, jedan put preostaje: neka se Srbi diče svojim imenom mi ćemo našim hrvatskim; akoli će Srbi ogrliti drugo plemensko ime cijenim da ga mi nebismo odmetnuli (kako su oni) nit ga sada jezikoslovno i etnografično odmećemo, ako i jesmo uvjek politično. Rekoh Pavlinovićevo Slovinstvo; jer i Don Miho mlad protucao se kroz te klance pomirljivosti; te iz svega glasa pjevo: „Slovinski sine, matere dične .... Oj Slovinski rode moj!... Ej narode, glasa slovinskoga;“ ili prostim slogom besjedio: „jere jezik je u Slovi-
„naca znamenje sve narodnosti .... mir Evropo da-
„nas tebi slovinstvo srdcem navješta; ... Slava slo-
„vinskim odvjetnikom.

III.

Ako smo nešto našli u razpravici gospara Nikše Matova da pohvalimo, ima mnogo toga što nemožemo nego prokuditi. Malo nam je to neugodno, ali što ćemo? Neka čitatelji prosude sami imamoli razloga.

Austrija, kaže gospar Nikša Matov, „strašno je „pogriešila, što se nije na vrieme okanila sredovje„čnih pojmova, o vladanju, jer je mogla vjerojatno „preteći Hohenzollere i Savojarde.“ Čudim se tomu govoru. Htio bi znati u čemu je Austrija izostala Njemačkoj i Talijanskoj po krmi. U prevaram i spletkam, u tomu slobodno jih nije sliedila, ali jedan Dubrovčanin koji zna koliko je slavna bila Dubrovačka skupnovlada, radi poštenja, nebi tomu imao prigovarati. Dakako, da politika Austrije u Italiji i u Njemačkoj, nije bila dobra u koliko se namećala u nemjesto, a ne s maglovitih i neopredieljenih nazora gospodina Gradi-a. Ali Austrija nije znala jednu govoriti drugu činiti, ili recimo oblo varati niti spletkariti kô Njemačka, niti praviti *balossade* kô Talijanska; a ako je na nesretnomu tomu putu gdje nabasala, to je baš bilo kad se okanila tako zvanih sredovječnih pojmovâ: n. p. slobodoumlje Josipovo je cvalo kad je Austrija posegla dieliti Poljsku, i tako navukla si na vrat dva ljuta susjeda Prusku i Rusku; slobodoumni ministri 1848 godine kako i

Josipovi nategoše žice da nas svieh spuste u jednu mrežu; a Beust i Giskra ti izpredeni liberalci pruže ruke Magjaru da nas dva plemena gnječe. A da mi nije spiešiti možda bi dokazao gosparu Nikši Matovu, da ti sredovječni pojmovi niesu ipak ona neman, koju bi on htio, kako strašilo djeci prikazati.

„Austriji ne ostaje drugo, no da se nasloni na „Niemce i na Slavene, zauzdavši pohote Magjarâ. „Ta bi im uloga (Njemačka egemonija) naravno u „dugo trajala, e će je Slaveni trebovati vjerojatno „za nekoliko vjekova.“

Gospar Nikša Matov daje Slavjanim jako sramotnu sviedočbu paupertatis, kad jim Niemca za skrbnika nameće, i to za nekoliko vjekovâ; kojeg skrbništva cienim da se slobodno mogu proći i mudri Bemci, i slavni Poljaci, a i mi; toli više kad ti kulturtregeri i tako nam odviše dodjevaju, i ako nam nijedno dobro nedonašaju. Svakako spametnija je Pavlinovićeva: „Nek je Niemac vidjeniji, kô do „kralja bliži; ali neće nikad moj glas pristati na to „da Niemac pod plaštom tobožnje prosvjete, pod pla-„štom koristi i jedinstva državnoga, širi svoju vlast, „svoj jezik, svoje težnje na narode neniemačke.“

Što će nami niemačka prosvieta, niemačke glavnice? Zašto da pomognemo Niemcem gnječiti Magjare, i da gazimo onu svetu i preočitu istinu: nečini drugomu što nebi rad sebi? Ima dakako način a da svi mirujemo i budemo zadovoljni; a taj je, gosparu Nikša Matov, da svakomu bude dato svoje. Znat ćemo se i sami okoristiti bilo kojom prosvjetom, ali svojevoljno, a da nam se niko nenameće. Neka pokrajinski sabori budu vlastni stvarati zakone za pokrajinu [1]), nek bude jedno vrhovno vieće da nadgleda da nebi zakon jedne pokrajine u čemu škodio drujoj pokrajini, neka pravda, vojništvo i nameti budu jednaki, pak eto najboljeg sojuza i najprečijeg lieka zamršenoj današnjoj upravi: ali svakako i to nadasve da smo izpred zakona svi jednaki.

---

[1]) Mi Dalmatinci imamo pravo na nešto više. Mi niesmo po pravu pokrajina nego dio kraljevine Hrvatske.

„Da se čim pako Austrija opre," veli gospar Nikša Matov, „despotskom i inostranom panslavismu „što opstoji, morala bi dopustit da se ustroji drugi „svoj i liberalni, sa svim nakitima vanjskim, što o„bično slijede taka poduzeća, i mogu pribavit državi „sve one duhove, a nije ih malo, što rado ne primaju „ni svoju očitu korist, ako nije obasijana obmanama „mašte i zabranjene voćke."

Ovo je teorija, a kako sve teorije, ima nešto zamamljiva, ali hajde ju izvedi! Strah me da se tu nebi dogodila ona naša: tući vodu u mortaru, nije ni slugi ni gosparu. Stvoriti panslavizam! Ej, gosparu Nikša Matov, tko tikve sadi o glavu mu se razbijaju; tako bi se i tim dogodilo, jer bi to bilo na uhar spletkarim, mutikašam, razvratnicim; a opet vidjamo bieločano da se ništa neizjede a da se neplati, te Ingleška i Ruska koje su nastojale oko toga da sagori tudja kuća, danas uza svu snagu svoju, jedva odoljevaju rovarem, koji dopiru od kolibe do carskog dvora, i daju tvrde dokaze da su kadri prkositi ma bilo komu. Svakako nije ognjem šale.

„Vjere uopće," veli gospar Nikša Matov, „ne „čine drugo izim potvrgjivat vrhunaravnim razlozi„ma one temelje osobne i općene ćudorednosti, što „sam ljucki razlog po sebi izvagja iz naravnih odno„šenja stvari; one su posve osobni posao pojedinacâ „na samrtnom odru, kad već se primiču strašnoj uri, „što će ih za uvjek odijelit i od države i od naro„da.... Katoličeskoj kô pravoj i zbilja božijoj vjeri, „ne treba naših siromašnih majstorija ni da se održi „ni da se širi.

Nedao Bog, gosparu moj, da bi vjera bila posao pojedinacâ samo na samrtnom odru, jer poslovica veli: kakav život, taka i smrt, nit dopustio Bog, da narod ili država baci u kut vjeru gledajući jedino probitke tako zvane narodne. Nit je istina da vjeri netreba naše podpore da se održi i da se širi; to nam dokazuju rieči S. O. Pape koji veleć da neprijatelji nespavaju, bodri nas na radnju i neprestano nastojanje; to crkva dokazuje, koja na jata razašilje

vjerovjestnike da sviet preobraćuju; to nam pismo dokazuje, koje je sveštenicim nalog podučavanja u vjeri po Bogu odredilo. Bog dakako nadahnjiva i daje milost, ali je on prepustio ljudima da toj milosti pokrče put, a to ne riečim, svadjom, silovanjem i majstorijam, kako posprdno veli gospar Nikša, nego učenom razpravom, dobrim izgledom, a ponajpače molbom. A kad mi se pruža zgoda, nek mi oprosti gospar Nikša Matov, ako nešto primjetim. Pokojni uzor-poštenjaković, narodnjak Pulić, malo prije smrti u jednom listu gdje ljuto tuguje da su naši iz brazde izašli, veli: u vas se nešto radi da se braća rišćani osvieste, ali vjeruj, tu molba najviše može pomoći, kako stvara čudestva u najnaprednijem narodu u Ingleškoj. Prisvietla gospoda biskupi imali bi odrediti po misi javnih molba za tu svrhu. Nami je vjera podloga svakoj ljudskoj zadrugi, bez koje nema mira niti blagoslova, niti dobrostanja. Ta je razložito Don Miho davno kazao: „Njihovi (*framasunâ*) su ortaci „svi oni što podmeću svetu vjeru i svoju dušu pod „narodnost i pod slobodu... Blago je dobro, imanje „je donekle potrebito; ali ga valja stećiduševno, i ljubit ga do mjere. Tako ti je i narodnost i samo„stalnost: valja jih držat i braniti do mjere, bez „duševne uvriede“. Druga je stvar snošljivost, a opet druga indiferentizam; prva je dobra gdje je mješanija vjerâ, druga je prava kuga pak gdjegod se trefila. Dakle neka nam vjere, ona je kvas koja čini da uskisne svaki podhvat, ona je najbolji i najprečiji uztuk svakoj rani. Eto vam veli se Francuske, Ingleške, Njemačke, Italije, i ondje ima različitih vjerozakona, a ipak o tome nema govora, nego narodno na baška a vjersko na baška. Po katolicim, gosparu Nikša, tako bi i bilo, ali se i po tim državam vidi da gdje nije jedne vjere, tu nije ni tvrdog jedinstva i sporazumljenja. Koliko su jada Francuskoj dale vjerozakonske razpre? Što nije Ingleška učinila da utamani šaku Iracâ? Što nije Rusija da gnječi Poljake? Jedva se Njemačka sjedinila a već digne strašnu hajku i progonstvo na katolike. A šta

neradi l'Italia *legale* na zator Italie *reale*? Ne gosparu, Nikša Matov, ne indiferentizam nego štujmo i svoju i tudju vjeru, budimo mirni Bogom pak ćemo biti i s bratom našim. Iste vas vaše rieči osudjuju, jer vi velite da naš „narod ima pravo i dužnost se razvijati „i doći do najvisočijeg stepena ćudorednosti“, a to jedino može izvršiti po vami „katoličeska prava i „zbilja božija vjera“.

A da gospar Nikša Matov na sto milja daleko zaudara kletim liberalizmom, dokazuju njegove rieči, kojim slavi tako zvani italianski preporod. On veli: „Bezumni i griješni pokušaji“ (da se oslobode) „po- „tonu u krvi, a kazni ih zulum od prijašnjega teži. „No jednom se zlopatnikâ i Bogu ražali. Macinijev „glas zaori kano Arhangjelova trublja nad mrtvim „poljem. Mrtvi se podigoše, otresoše od sebe sramo- „tno mrtvilo, sujetne strasti, pohlepe nezakonitog „osvajanja, bratoubične mržnje, imena stara. Na sve- „tomu oltaru domovine Rim pregori svoju prošlost „veličanstvenu jedinu na svijetu“. Da ovako govori katolik, vlastelin dubrovački, gospar Nikša Matov, iz dna duše žalimo! Dobro veli Pavlinović, što mora rijeti svaki katolik: Macini i framasuni prevariše Taliance, „pa oni ne bud ludi, kô da jim Papa valjda „smeta narodnosti i državnoj samostalnosti, provali „silom u Rim, da proslave talijansko jedinstvo; a „kad tamo razdvojili gore Talijance; smutili cio ka- „tolički sviet, koji sad mutno gleda na nje, i ne daj „Bože, da prije oli poslije, ne bude s toga kara i „belaja“.

Bilo bi još štogod da prigovorim gosparu Nikši Matovu, ali da neduljim odviše, sve to preskačem i eto me do Dom Miha Pavlinovića, o komu lome zubove svi nemirnjaci.

IV.

Ponavljam, u gospara Nikše Matova dosta rieči, malo smisla, a sublizu nimalo razloga. Nami je zagonetka kako se mogu sudarati grdne potvore na Don Miha s pohvalam istomu upravljenim. Čelićni značaj, velikodušna ćud, oštra Don Mihina pamet, kako mogu stati, a da on istodobno bude zanešenjak, tvrdoglavac, intolerantan, čepljuskalo, laživac, lud, zloban i sablaznjiv? To su tajne gospara Nikše Matova. Ovo je pak istinito da je spomenuti gospar sve to o Don Mihu reko, ali da ništa dokazao nije, što je imao i učiniti, nadasve kad ga je ocrniti htio. Nu što nije on, to ću ja dokazati da je sve to gadna laž i ništa drugo, a to ću sve potvrditi riečima istoga Don Mihe, neizključiv ni zlokobne i sablaznjive „Razgovore“.

Jeli Don Miho zanešenjak, veliko-hrvat? Dok nijesu Srbi sveosve izvrnuli koparan i odielili se od Hrvata, dotle je Don Miho i slušan i časćen i hvaljen bio; a od onda svi ustadoše na Don Miha kako da je on kriv razdoru, kako da se je on porekao, i odbacivši stare hvaljene misli nove spleo da razdvoji Hrvate i Srbe. Uzmimo zlokobne „Razgovore“ i davne Don Mihine spise, pa vidjimo jeli on uvjek istog uvjerenja, jeli isto tvrdio; ako li to bude, onda proizlazi da je sva sadašnja vika, neizuzamši ni gospara Nikšu Matova, puka strast i kleveta; akoli to nemoć

budem dokazati onda ta gospoda imadu razloga vikati. Nu dakle ruke na posao.

U zloglasnim „Razgovorima“ Don Miho pruža hrvatsko pravo od Istre ravno do Arbanije u primorju, pak po suhu od Hrvatske do Drine i Crnegore. Jeli tako Don Miho uvjek mislio! Jest.

Godine 1856 (Iz putopisa). „Činilo mi se da su“ (Mletke) „stigle suze i uzdisanja primorskih Hrvata tja do Arbanije“.

Godine 1863. (Nešto lieka mnogim ranam). „Da „županije Zagrebačka, Križevačka i Varaždinska nei„madu u jeziku pravoga značaja hrvatstva to nesmeta; „jere Dalmacija t. j. Istra, Dalmacija i dobar dio „Bosne, bile su od iskona i biti će na vieke koljevka „hrvatska“.

Godine 1864 (Prizor u Dalmaciji). „Ti se zva „kako te volja, ja znam do smo mi svi Hrvati. A „naš Kačić kaže da Dalmacija, Hrvatska, Slavonija, „Bosna, da su to zemlje u kojim svima žive narod „isti, slavni hrvatski narod. Pa je baš tako; jer je „zemlja zemlja, a ja sam ja; pa je starija glava od „kape uvik bila i bit će: jel' istina, moj kume?

Godine 1864. (Zadvarski). „Stara valaj pisma „(veli turski aga) kažu da je ovo more, hrvatska „starina; pa, dina mi! da će voda teći kuda je od „birzemana tekla.. Eto komšija, neka Cesar pošalje „svoje Hrvate, pa medju nami kako učinimo: neće „biti kvara. Mi ćemo i vi s banom“...

„Dao Bog cvala nam naša lipa narodnost i hr„vatski jezik od kraj do kraj Dalmacije“.

Pokojnemu Puliću:

„Zar su težke i hrvatske kosti
„Mrtve kosti u hrvatskoj zemlji?...
„Ti ćeš braću razgovorit željnu...
„Da svjedočiš Istini i Pravdi!
„Da izgledom neumrlim vičeš
„Na zlotvore hrvatskog naroda“!

(Krka). Bijaše za vremena hrvatskoga kralja Petra Zvonimira.... „Dodjoše kralju na slavu svi bani

„i knezovi, i vojvode i župani.. Od Skadra i od „Bara došla tisuća Hrvatâ-stražara.... Od Zahumlja, „Trebinja i Popova došli stari vojvode Vučetići i „Ljubičići.... Od Vrhbosne i Zenice došli Ozrenići, „Vlašići, Radovanovići itd".

„Kad prvotač nahrupiše Turci na Bosnu; bosan„skih Hrvata množ doseli s Franovcim u gorske kr„nine... Pošto kralj hrvatski, smeten na sve strane, „pusti da Mletčići zasegnu u primorsku Hrvatsku... „Turci i poturice nemogahu da mirno po Bosni „spavaju, dok je tamo kršćenika; jer se bojahu, da „će ti svedjer na pomoć prizivati svoga hrvatskoga „kralja"..

Kako vidite gosparu, Nikša Matov, ovo su dokazi a ne prazne rieči. Pavlinović je davno htio sdruženje s Hrvatskom, čemu ako vi nemate što zamjerati imadu tako zvani Srbi; bio je uvjek zanešen za Zvonimira i nekadašnje Hrvatske kralje, za stari Hrvatski ustav, jer je gromorno g. 1868 besjedio u Ješkoj Čitaonici: „Hrvati, što se u prvi mah „odazvasmo vjestniku slobode, uvidismo da narodu „nije slobode bez narodnosti; i da naša narodnost „žive iza gore, odkle nas grije sunce bratinstva. Pa „je tu i stara naša sloboda. Sloboda pripušća svako„mu svoje pravo; prava hrvatskomu narodu nije do „danas tvrdjega ni svetijega do prava trojedne kra„ljevine: tu je narodna sloboda, tu je hrvatska sa„mostalnost".

A još bolje: „Znate li tko životu narodnomu „najviše pomaže, tko ga daje i zajamčuje? Državno „pravo. Imamoli mi toga državnoga prava? – Zar mi „sami da neznamo za državno hrvatsko pravo? Mi „koji smo birali, krunili, krv svoju kroz sve vjeke „prolievali za hrvatske kralje, da neznamo za cje„lokupnu Dalmaciju, Slavoniju jednu Hrvatsku kra„ljevinu?... Nam netrieba tudjih zakona, mi imamo „zakone hrvatske. Nam netrieba tudjih sabora, mi „imamo hrvatski sabor. Nam netrieba od nikoga ni„česa prosjačiti, mi imamo svoje hrvatske pravice, „hrvatsku samoupravu.... Zastavo hrvatskoga prava,

„na čelik prsi mi te naslanjamo, neće nam oči goriti, „da kažemo svagdi i svakomu, da o tebi mislimo, „da tebe, za Bogom i za dušom, držimo najboljom „pomoćnicom, najtvrdijim uzdanjem, jer u tebi vidimo „pravo kralja i naroda, pravo kralja i kraljevive". Pavlinović uviek Dalmaciju zazva hrvatskim zemljištem, to svjedoče izmedju stotina i ove rieči: „Toj „zemlji, starinom prozvanoj Dalmaciji, mi nepromie-„nismo imena; ali nikad, za to pokrajinsko ime dal-„matinsko, svoga imena narodnoga, imena hrvatskoga „ne pometnusmo. Naši otci pod predielnim imenima „kraljevine Dalmacije-Hrvatske-Slavonije, svedjer „jednu Hrvatsku kraljevinu razumjevahu; te i mi „jednu Hrvatsku državno-narodnu domovinu i danas „imamo od Drave i od Save do pučinâ jadranskoga „mora". Ovo je davno Pavlinović učio i glasio, a niko mu prigovaro nije i Srbi su tvrdo u zanj stajali, a nema vele; on nije promjenuo svoje misli jer *Razgovori* nepružaju granice Hrvatske preko onoga što smo spomenuli, niti iznašaju kakvo novo hrvatsko pravo, niti uzvisivaju preko razloga i povjestničkog temelja Zvonimira; a ipak i Srbi, i „Slovinčari," i isti gospar Nikša Matov napadaju na Pavlinovića. Jeli to pošteno? Jeli razborito? Dapače ne samo napadaju, nego uzprkos njegovoj odrješitoj i poštenoj besjedi, trube da je prodanik i šegrt vladin da joj pomogne tlačiti sinove ove zemlje. A tko je igda gosparu Nikša Matov, zahtjevao združenje drugim razlogom izvan onoga da su obe zemlje napučene istovjetnim narodom? [1]) A tko je igda zahtjevao da to združenje [2]) bude bez slobodnog dogovora učestnika i bez dozvole N. V. kralja našega? [3]) Koje bi osvajanje trebovalo da se sajedine Istra, Dalmacija, Bo-

[1]) Neudi tomu ništa nadostavili se i povjestno državno pravo, na kojem stoji sama carevina; i kojega se odreći prema trećim, bila bi ludost.

[2]) To jest *uvjeti sdruženja.*

[3]) Kralj je načelno već davno priznao i podpisao u nagodbi ugarsko-hrvatskoj.

sna sa Hrvatskom, kad Bogu hvala sve te zemlje, jesu u rukam našega kralja? Kako se može rieti da se to združenje nimalo nemiče, kad svi znamo da se je združila Krajina? Pak jeli razložito kazati da je ta namisao velika sanjarija, prosti ana kronizam? Tko je dakle prevrnuo besjedom, odmetnuo se od sloge, posijo nove pogubne misli? Neka sude čitatelji. — Jeli Don Miho tvrdoglavac? Ne. Kadgod je do sloge bilo on je svaku pregorio. Zlogledan od nekih ter nekih stariešina, i podpao crkvenim iztragam; zlogledan od vlade, kako da je velika podpora rišćanim, zborom i tvorom nastojao je ukloniti ljute rane razdora, unaprediti književnost, hvalio je i grlio umne plodove Srbaljâ, dosta gorkih zalogaja okusio a da se sloga neporemeti. Kad je Ljubiša bio imenovan za predsjednika, i ako je Pavlinović bio mnenja onih, koji su bili pripravni neovjerovit mu izbora, ipak premuči, jer je primljen bio u narodni klub. Pavlinović i ako nije vjerovao Ljubiši, ipak se neoprieči da ga se pošalje u Beč. Kad je Ljubiša ponovno odabran za Beč, i ako nije bio više privrženik federalističkoga ustroja, a još manje sjedinjenja s Hrvatskom, Pavlinović uztežuć mu svoj glas; veli: „ja „mu se na dalje u klubu protiviti nisam htio, rad „viših narodnih obzira". — Jeli tvrdoglavstvo kazati: „Tražiti od političke stranke na većini, u kojoj svi „odnošaji valja da se ustrojno razvijaju, tražiti, re- „koh, ono što se može naći u samoj manjini, jer je „uvjet njezinu obstanku i napredku, tražiti prvo odu- „ševljenje, slogu, dosljednost do skrajne mjere, dokaz „je nerazuma ili političkoga nihilizma. Jeli tvrdo- „glavstvo rijeti: „Ja znam da se nekojim imenito „oba me zub lomi; ja vuk, ja megjed; al ja za sè „osobno ne odgovaram, dok nebudem otvorito iza- „zvan; i to s toga da prvi netaknem u osobe, da „nekrenem u osinjak; da uz svoje pravdanje nebu- „dem prinudjen drugoga da vriedjam". Jeli tvrdo- „glavstvo kazati: „Ako je mržnja i sumnjičenje ve- „lika nesreća po svako ljudsko družtvo; to ti je go- „tova propast po narode i po stranke malene i jedva

„uredjene. Jalovo je tvoje domoljubje, ako na tvoga „i najmanjega suborca mrziš; prazna ti je narodna „vjera, ako si duše sumnjičave i ćudi sjenovite. Mo- „guće je da taj i taj nezaslužuje sve tvoje ljubavi, „moguće je i to, da će te tvoja bezazlena vjera koji „put u životu opariti. Ali pravedna stvar narodna „zaslužuje ona svu našu ljubav; a ta hoće da svoje- „voljno nikoga joj negubimo". Jeli tvrdoglavstvo iskreno rieti: „Dehte, vi mladi i novi, ustanite, učite, „upravljajte obćinama i zavodima, pišite, radite, sbo- „rite, bolje nego što mi sborismo, nego što mi upra- „vljasmo, nego što mi radismo i pisasmo; položaj „naš neće vam izginuti, dapače mi ćemo se pred „vam sami pomaknuti. A kad mi i nebi htjeti, naš „položaj narod će vam ga dati; sami ćete ga uzeti, „kad budete bolji, valjatniji, rodoljubniji od nas. Od „nas prosto da vam bude". Kako vidite, gosparu Nikša Matov, Don Mihu nema prigovora, jedino može mu se rijeti da je tvrdoglavac, jer nikada nije besjedom maknuo, uviek je isto mnenje, otvoreno, pošteno, uljudno ali istodobno i krjepko branio, bra- tinski snosio tudje pogreške, niti se poklonio ma komu, niti prosjačio glasove, niti se ikomu nametao. To je gosparu Nikša Matov uzor poštenje a ne tvr- doglavstvo.

Jeli Don Miho intolerantan, fanatik?

Ne. Eto dokazâ.

Godine 1862. „Mi smo rekli da je bieda, što u „obće Srbi zamiešaše srbstvo sa iztočnim pravosla- „vjem; i tako se mnogim mozak pomutio, da misle „ako je gdje medju nami pravoslavne iztočne crkve, „da je odmah i srbstva. Narodnost stapati s crkvom, „biva pretapati sobstvo u posvemstvo... Mnenja da „srbstvo nemože biti bez pravoslavja iztočnoga, i da „su ka' sobom priresla, nebi znali čim opravdati... „Ta zamjena vjere sa narodnosti i obratno, huda je „vjeri, jere obara nezavisnost crkvenu; huda naro- „dnosti, jere se meće u oprjeku s ostalimi narodi, „razmeće jali podkopava cjelokupnost narodnu. Mi „znamo da je to Srbljem dosad bilo za ljutu nevo-

„lju; jere izim crkve niesu imali sbiega proti Turči-
„nu, zlotvoru vjere i narodnosti. Ali danas molimo
„prečastne sveštenike, i prave srbske rodoljube, da
„narodnost oproste crkvenog osobstva, a crkvi da
„izvojuju prirodnu nezavisnost... Netom prijanjamo
„hrvatskoj politici, ovakoj kakvu je mi shvaćamo,
„dosljedno je da pristati nemožemo uz politiku srb-
„sku t. j. zgoljno srbsku.... U Dalmaciji žive Srbi i
„Hrvati. Ovi zadnji su sve do preko Neretve, ako i
„malom primjesom po Zagorju gdje kojeg srba uskoka
„jal pribjega; a nek je srba u Dubrovniku i u Ko-
„toru, premda i tamo je čuti hrvatskog imena, a
„srbskoga manje nego se misli. Dubrovnik najvoli
„slovinsko... Pa hoćemoli na dušu reći? Za ime srb-
„sko malo se je i čulo, dokle njeka navlašna pou-
„čavanja, i nazivanja, zad malo godinâ nepočeše ga
„spominjati i ondje gdje mu nemože da bude mjesta,
„i to kao ime vjerozakonsko, mjesto dosadanjeg hri-
„stjanskog. Jeli tko zamjerio našoj braći hristjanom?
„Mi neznamo da je".

Godine 1864. „Odkud pohrišćaniti, da si Božiji?
„Jedno je jezik, običaj, narodnost, samostalnost, dr-
„žava; a drugo duša, vira, crkva. Jesili, brate, vidio
„u Imotskome? Ima kršćana i hrišćana, jedni imaju
„svoju crkvu, a drugi svoju; jedni jedne svetkovine;
„a jedni druge; pa što za to? Nije li zar svim jedna
„obćina? nije li jedna otačbina? Nije li jedan jezik?
„Narodnost je jedno, a vira je drugo. Možemo biti
„jedne narodnosti, a nebiti jedne vire; kô što ima
„u svitu jedne vire a različite narodnosti i države.
„Narodnost nesmeta viri, kô što joj država nesmeta:
„samo pazi! ako je prave ljubavi i pravice. Mudro
„se veli: Brat je mio, koje vire bio",
„Samo neka bratski misli i postupa".

Godine 1868. „Srbi su Hrvatom braća. Uza sve
„razlike koje se nedadu pritajiti, ni kojom pjesmi-
„com zagladiti, Srbi i Hrvati bitno smo narod isto-
„vjetan... Hrvati pravo svoje diele bez ikakve pro-
„misli sa suplemenicim Srbim... Hrvati i Srbi bra-
„neć hrvatsko pravo od susjednih Talijanacâ, od Nie-

„macâ, od Magjarâ najbolji smo spobornici srbskoj „kneževini“.

Godine 1870. Ima nažalost u nas nerodoljubi-„vih katolika, koji hrišćane preziru; nedrže vjere u „njima, svakojako ih potvaraju, te se plaše s njima „držati sloge. Ima i nekih hrišćana, koji u svakom „napredku narodnom sanjaju o napredku svoga pra-„voslavja i svoga imena; koji misle kad su hrišćani „da moraju, ma bilo gdje, srbsku državnu misao „gojiti, te njih muti pominjanje narodno-državnoga „imena hrvatskoga. To su rane; ali su rane koje kao „što nevalja vriedjati, da se nerazjede, tako nevalja „ih ni pritajivati, da se nepozlede.... Ljudi dakle koji „pojme katoličanstvo, valja da jednom ustanu, te „izrodim i zanešenjacim reku: hrišćani, pravoslavni „grčke-iztočne crkve... ako su nam razdjeljene crkve, „nek naša srdca nebudu razdjeljena; u krepostima „se natječimo; i Bogu se molimo, da se primakne, „narodu spas, dan crkvenoga jedinstva... A vi sljed-„benici grčko-iztočne crkve, koji znate razlučiti vjeru „od narodnosti, crkvu od države, otresito recite lu-„djacim i lukavcim: na stranu djeco; dalje bezna-„čajnici, neskrivajte se pod imena sveta. Nit vam je „do pravoslavja, nit vam je do srbstva; nego vam „je do svoje sebičnosti“.

Godine 1873. „Prosto svakomu Srbinu, svojim „se plemenskim, vjerskim li imenom, uz nas u Tro-„jednoj kraljevini podičiti. Ali neprosto nijednomu „sudržavljaninu hrvatskomu, da na golu imenu gradi „različitih narodnosti u istovjetnom narodu; neprosto „nijednomu sinu Hrvatske, da bûdi težnjâ nerazbo-„ritih i nebratskih... U Dalmaciji ima Srbâ; ali Srbija, „srbska država na drugoj je obali. Ovde je Hrvatska.

Godine 1873. Čujte, braćo, moje virovanje:

Ja virujem u Bogu Jednoga
I njegovu crkvu zaručnicu
Isusove vire naslidnicu.
Ljubim, braćo, narodnu slobodu
Al slobodu, što nas vodi k Bogu
A odbijam vražtva slobodnjačtva,

Što navode zloći i nedaći!
Grlim brata koje vire bio,
Štujem ime kojemu volio:
Al je moja vira bez promine
Moje ime, — hrvatsko je ime;
Majka moja, Hrvatska je majka.

U zlohudim *Razgovorima*, iste su misli a sublizu i rieči. — Jeli barem intolerantan u politici, mješajuć vjerozakonske interese gdje je do same politike? Ne. On davno reče i svegj priglaviva: „Dobro veli „bezimeni pisac, mi smo politička ne religiozna „stranka; nit će mu se tko razuman protiviti, kad „on kaže, neka svaki zastupnik sliedi svoje vjerozakonsko uvjerenje, u koliko to uvjerenje ostaje stvar „osobna, stvar svačije savjesti. Ali o tom se nije „nikad što znam medju nami ni spomenulo: idje li „tko neidje li u crkvu; držili se tko ikakve, ili koje „se vjere drži. Dà, mi nismo religiozna stranka. Ali „mi smo narodni zastupnici, i kao zastupnici razpra„vljamo u saboru pitanja, koja utiču u vanjske odno„šaje vjerozakonske; odtle potreba, da se o naših „nazorih o tih vanjskih odnošajih sporazumimo me„dju sobom i medju našimi birači.

„Na vjeru, ja bih najradiji bio, da se ni u „Na„rodnom Listu," ni u narodnoj stranci, nikad ni ne„spomene o vjerskom, biva o crkvenom pitanju: jer „sam uvjeren, da nam ga netreba toga pitanja."

A opet da je on te misli i djelom posvjedočio dokazuje nam njegov politički život, i prijateljstvo i zajednički rad sa svakakom rukom liberalacâ, a da ipak nigda se do razdora došlo nije.

Ali je on sljedbenik načela papinog silaba, veli gospar Nikša Matov. Jest, gosparu moj, ali je to sveta dužnost svakoga katolika, ako hoće biti katolik, a kamoli svećenika!

Ali je i tu pravedan. Ako što kaže to i dokaživa. On netrpi nevjerovnika narodnjaka jer:

„Ah! moj Vicko, kud ćemo s' narodom
„Kod neroda, ljudî bez uhvanja?
„Jal' kod krda gluhih nehajnika?

„Kako vjeran da narodu stane
„Koji vjeru od Boga uzteže?
„Kakvu nadu da za narod goji,
„Tko u svojoj ubio je duši?
„Kako da se za taj narod bori,
„Tko se borbi za sebe uklanja?
„Kako da je skladan u družini,
„Koji sklada s' svojom dušom nema?“

Dapače mi tu nalazimo glavnu pohvalu i slavu Don Mihinu, da je on otvorito štujuć tudje uvjerenje, svoje nigda nezatajo, i ako su ga nazivali fanatikom, jezuitom. ultramontancem; i da je uviek gledo zadovoljiti nalogu pobožnoga svoga puka i birača, a ne kako neki ter neki, koji se namećn a neće ni da kažu hoćeli zastupati narodnje misli i uvjerenje ili svoje.

Skroz i skroz su istinite, temeljite, nepobitne njegove rieči: „Ja sam vjerom katolik, al mi s toga „nije ni u misa ičije vjere vriedjati, niti u politiku „uplićati čisto vjerska pitanja. Ja sam Hrvat; al ne kanim s toga sviet hrvatiti . . . Ne muči me želja, da narodni sabor pretvorim u crkveni sabor, kâ što „mi neki podmeću; nego ću iskreno reći, plaši me „misao da bi râd mojih sudrugova, crkovnjaka naj„brojnijih i najuspješnjih narodnih radnika, pomagao „da se dokopaju sabora ljudi nikakve vjere; plaši me „misao da sabor narodni nebi postao izvor narodnoj „vrtoglavici i vjerskomu nehaju . . . Ja sam slobo„dnjak: ali za me nije slobode bez Boga“.

Jeli Don Miho laživac? Ne. Do danas ga niko u laži uhvatio nije, svak mu je pripoznao svojstvo da on nezna laskati, a kamoli lagati. On dospieva zlokobne „Razgovore,“ ovom izjavom: „Što sam čuo, „vjerno sam zapisao, na opomenu i na upravu svim „onim, kojih se tiče. Utjeha mi je u duši da nisam „hotimice nepravo ništa rekao, ili bud što izkrivio. „Pridodje li kakav izpravak, ja ću ga drage volje „prihvatiti, ili ga ljudski odbiti.“ Eto, gosparu Nikša Matov, iznesite vaše izpravke a ne šuplje rieči, pak onda da vidimo.

Sramota je uprav tako napadati na tolikog rodoljuba, a neiznieti podatke, i neobraniti i ako privido gadne potvore. Deder kušajte presvietli Ciambellano.

„Don Mihu ni u snu se nije snielo ugledati“ spas katoličkoj vjeri na slavenskom jugu u strogo ograničenoj hrvaštini; a vi mu ipak u grieh to upisujete.

Don Miho je jednom za uviek kazao: „premda „ima pojedinih Veliko-hrvata, koji nalik dušanovcim, „nepriznaju nigdje Srbâ“, i to okudio, a vi mu ipak tu mamjeru Veliko-Hrvatsku namećete.

Don Miho, velite, u zlokobnim „Razgovorima“ „veli da bi Hrvati imali se dijelit za uvijek od Srbâ, „pa tim strašno ogrieši se proti zdravomu razumu, „pade do državnog bezumlja i do prave veleizdaje „proti čisto narodnoj ideji.“ Oprostite, prisvietli ciambellano, ali Don Miho to rekao nije; a da je i rekao što preostaje Hrvatima nego se odieliti, kad Srbi vole i s autonomašima drugovati nego li s njima. — Da imate brata od majke rodjena, pak da neće i neće da vas spozna, što bi vam preostajalo nego li se i s njime razkrstiti? Ta vi sami izpovjedate „da se u Srba vjera i ćirilica posve sa narodnosti za„mjenjuje“. Vi velite „da oni neće nikad ter nikad „pripoznat katolike za prave Srbe.“ Dakle vi koji dobro poznate Srbe, kažete da katoliku medju njima mjesta nije, akoli nebi vjerom prevrnuo. Jeli tomu Don Miho kriv ili njihov fanatizam, kažite sami. Dakle kad nas oni kako katolike neće što nam preostaje, nago življeti o sebi i žaliti njihovo sliepilo? Vi sami velite, da Srbi kivni na Hrvate „izmisliše „jednu kojoj niko živ nebi se bio dosjetio, stupiše „to jest u svezu sa strankom autonomašâ, zakletih „krvnikâ naroda Slavenskoga.“ Jeli tomu kriv Don Miho? Nije. Pak što nam preostaje negoli se od njih razlučiti, kad skupa sa zakletim našim krvnikom o glavi nam rade? Vi sami velite da Srbi „spominju „svegj Dušanovo carstvo pa more se čežnjom da tu „prošlost povrate baš onaku kakva je bila.“ Jeli tome

kriv Don Miho? Nije. A što ćemo mi koji nećemo da budemo buntovnici i dušanovci? Što nam preostaje nego pustiti te zanešenjake da se u svojim snovima goje?

Dakle da je i Don Miho zagovaro razdruženje, kako vidite stvar bi razložitu učinio bio, jer drugo po vašim riečim nepreostaje dok sa Srbstvom budu upravljati Bielanovići, i slični dušanovci. Ali on toga nije učinio, nego samo razlučivao dvi narodno-državne osebine, hrvatsku od srbske; kô što no i jesu dvi kraljevine, na jednoj strani Hrvatska, a na drugoj Srbska. A vi ga tužite radi bezumlja, i veleizdaje! Ala ste mudri presvietli ciambellano!

Vi gosparu Nikša Matov, kao da potvrdjujete da je Srbljem bilo opotrebnito braniti svoja mila pismena, narječje i vjeru. To je krupna neistina. Ćirilicu njihovu ne samo da niko progonijo nije, nego se je uvela u naše škole, i neka bi njihovi znali latinicu, kako naši znadu ćirilicu. Mi je nijesmo učili kako ni Don Miho u učionam, ali smo dobrovoljno sami to učinili, i Don Mijo je ćirilicom složio najduhovitiji himan Crnojgori, a u novo doba okitio Pjesmaricu jednim i drugim slovima.

Narječje njihovo svi učimo, i Hrvati svaki dan u tomu napreduju, dakle nije progoniti ono što se uči i njeguje.

Vjeru jim niko uvrjedio nije niti bi to zakoni dopuštali. Ako se razpravljalo, to se nezove napadati, dapače je pohvalno da se o tome razpravlja; jer gdje se kreše tu iskre odskaču.

Kako svaka druga, dakle je i ova neosnovana u gospara Nikše Matova. I tu nema prigovora onoj Don Mihinoj: „U hrvatskoj zemlji, u kraljevini hr-„vatskoj, Srbin što da traži? Jezik? Po jeziku ni-„smo se dosad nikad dielili, jedan je. Traži li Srbin „sebi ime? Eto mu ga. Slova? Tko mu ih smeta. „Vjeru? Tko mu u nju dira?"

Čudni su neki ter neki sadašnji Dubrovčani, gosparu Nikša Matov, a i vi ste jedan od njih koji bi htjeli postati pomiriteljima. A kako to? Rušeći

ono malo dobra što imamo, namećuć nekakve namjere i ciljeve neopredieljene, kudeć zaslužne domorodce, grdeć fanatike, lojolovce, farizejske katolike, a u isto doba podkopavajuć nam vjeru, jedini amanet otaca naših, i hoteć nekako opravdati Srbe. „Slovinac“ njihov miljenak, zaglavio; jer od svih odmetnut i prezren.

Eto gdje dovede ta bezumna uloga pomiritelja!

Hoćeli istom svrhom zavlaviti i „Jugoslavija“, koju će te vi, presvietli Ciambellano, uredjivati, idemo da vidimo; ali uhvamo da ćete onda barem nastojati dokazivati ono što drugomu predbacujete, i da nećete lahkoumno podmećati potvore tudjemu poštenju, navlaš poštenju iskušanih kremenjaka.

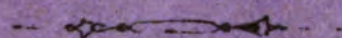
Ne srdite se, gosparu Nikša Matov, ako sam koju trpku i rekao, jer cienim da ste vi od moje, da kakov je napadaj takova mora da bude i obrana.

Da ste zdravo, presvietli Ciambellano!

SVRHA.

Errata—Corrige.

Na	strani	6	brazda	20	mješte	neško		čitaj	nešto.
„	„	6	„	24	„	pristavljamo		„	pristavljam
„	„	9	„	32	„	do		„	da.
„	„	12	„	1	„	spuste		„	spute.
„	„	23	„	35	„	Bogu		„	Boga.

3186276344